EESTI A無O SÕNUMI TOOJA

Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi infoleht
Ilmub 1989. a. jaanuarist.

Nr. 1–2. Jaanuar 1989. Hind 40 kop.

Lugupeetud lugeja!

„Sõnumitooja" on Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi esimene väljaanne. Ilmumas on lühitõlgete kogumik „Ex Oriente", ettevalmistamisel teatmeteos „Orientalistika A & O", koostamisel „EAO Aastaraamatu" I köide.

Eesti Akadeemiline Orientaalselts loodi aastapäevad tagasi, 1988. a. veebruaris, kuid me peame oma eelkäijaks 1935. a. rajatud samanimelist ühendust, mis lõpetas eksistentsi siis, kui teisedki Eesti Vabariigi päevil tekkinud organisatsioonid.

Eesti Akadeemiline Orientaalselts kuulub Tartu Ülikooli juurde. Seltsi tööst võtavad aga osa ka Tallinnas ja mujal Eestis elavad orientalistid. Enamikus on nad Tartu Ülikooli vilistlased.

Meie selts on akadeemiline. See tähendab, et sinna kuuluvad professionaalsed orientalistid või siis inimesed, kes oma kutsetöös kasutavad aktiivselt Ida kultuuride saavutusi. Seega on meid veel väga vähe.

Kuid me suhtume sümpaatiaga neisse, kes tunnevad lihtsalt huvi Idamaade vastu, neisse, kes püüavad mõista teisi maid ja rahvaid, neisse, kes tahavad näha maailma selle tervikus. Me toetame kõiki, kes tõsiselt püüdlevad teadmiste ja tarkuse poole. Loodame, et neid on palju. Usutavasti ka Teie, Lugupeetud Lugeja, kuulute nende hulka. „Sõnumitooja" ongi see sild, mida oleme hakanud rajama Teie suunas.

Me soovime Teile tutvustada Ida kultuuride kõrgtaset, näidata, mida inimesed seal on teinud, et mõtestada oma osa Kõiksuses, looduses, ühiskonnas, riigis, perekonnas... Me tahaksime Teile näidata, mis on takistanud ja takistab veel praegugi mõistmist erinevate kultuuride ja rahvaste vahel. Kuid rohkem tahame rõhutada seda, mis mõistmist soodustab. Sest me oleme veendunud, et kõik inimesed, kõik rahvad on vennad. Vennad isegi siis, kui keegi või miski neid üksteise vastu kihutab.

Inimkond on esmakordselt astumas tõelise globaalsuse ajastusse. Aasta-aastalt süveneb sellest arusaamine. Me tahame seda toetada. Muidugi, ei kutsu me Teid sektantlusesse, mingisse lokaal- või regionaaltsentrismi. Me ei vastanda Idat Läänele ja Läänt Idale, me teame, et neid ei eralda kindlad piirid. Me ei otsi Idast eksootikat ja soovitame ka Teil seda mitte teha. Kuid me püüame Teile näidata kõike head, mis on erinevates kultuurides, seda, mida tuleks tundma õppida. „Sõnumitooja" on Teile selles eriti abiks.

Sajandi algul kutsusid nooreestlased meid eurooplasteks saama. On teada, et nemad nägid Euroopa taga ja üle ka muud. Juba nemad adusid maailmatervikut. Au neile, et nad tolleaegsetes oludes seda suutsid!

Nüüd on maailm hoopis teine. Seepärast on aeg käes, et püstitada avaram lipukiri: „Olgem eestlased, olgem ka eurooplased, kuid saagem MAAILMAKODANIKEKS!"

Tõesti ainult nii suudame end kolmanda aastatuhande maailmas säilitada. Tõesti ainult nii suudame rahvusena ellu jääda.

Linnart Mäll
EAO esimees

Sellest lehest võite lugeda

KAAMASUUTRA

India armastusekunsti õpperaamat

esimest korda eesti keeles lk. 5

EESTI ORIENTALISTIKA AJALOOST

Rubriigis avaldame **Tarmo Kulmari** kirjutise „Demokraatiatraditsioonist orientalistikaringis". Autor vaatleb orientalistika iseolemise võimalusi nn. stagnaajal. Vt. lk. 4.

Algteadmisi hiina hieroglüüfkirjast saate, kui loete rubriiki

IDA KIRJASÜSTEEMID LK. 7,

kus alates käesolevast numbrist hakkab ilmuma

HIEROGLÜÜFIKA LÜHIKURSUS.

Esimeses osas antakse põgus ülevaade hiina hieroglüüfkirja ajaloost ja graafika elementidest. „Lühikursus" jätkub „Sõnumitooja" järgmistes numbrites.

Maailmakultuurist ja orientalistikast

Intervjuu PEETER OLESKIGA

• Mida tähendab Teie jaoks Orient? Mil määral olete Oriendiga tegelenud?

Orient on mulle esmajoones see osa maailmast, mida me lubamatult vähe ja halvasti tunneme. Veelgi enam, millega kokkupuuteid on koguni häbenetud, mida on püütud isegi salata. Kuivõrd see on ebanormaalne ning sellest tuleb vabaneda, sedavõrd on minu jaoks väga tähtis, kuidas inimene Orienti, orientaalsesse maailma üldse suhtub — kas nõnda, et ta tõepoolest püüab oma europotsentristlikku piiratust ületada või vastupidi, hoiab sellest nagu ainsast kaitsekilbist meeleheitliku raevuga kinni. Orient on minu jaoks nõnda siis suuresti eetilise renessansi, künismist lahtiütlemise ja humanistliku mõtteviisi omaksvõtmise ülekantud mõõdupuuks.

Ma ei ole orientalist, isegi mitte orientalistikahuviline. Olen kõigest orientalistikasõber. Kahtlemata on seda väga vähe, sest filoloog, kellel puuduvad elementaarsed orientalistikaalased teadmised, ei ole rangelt võttes õige, päris filoloog. Kõnelemata sellest, et eestigi sõnakunsti puhul tekib ohtrasti niisuguseid küsimusi, millele saab vastata ainult siis, kui sa idapoolsete rahvaste ajalugu ja kultuuri tõepoolest tunned. Näiteks milline oli „Noor-Eesti" põlvkonna ida-orientatsioon? Kust see pärines? Kuhu see viis? Või jälle — kuidas vaatas ida poole see põlvkond, kes murdis läbi 1960. aastail? Jne. Mis puutub minusse, siis olen mõtisklenud umbkaudu kolme probleemi üle. Kõigepealt ühenduses üldise teaduslooga — kuidas on orientalistika kui teadus kujunenud, mida on seejuures vaja läinud ning kuivõrd see kõik puudutab Eestit. Teiseks poeetika kategooriate ja mõistete reaalne sisu ning kõrvutatavus sellega, mida me euroopalikust traditsioonist arvame üsna hästi tundvat. Ja kolmandaks tekstoloogilise kultuuri omadused ning nende tundmaõppimise raskused. Kuivõrd minu asjaomaste teadmiste allikad on aga aina vahendatud (s.o. üksnes orientaalse maailma kohta kirjutatud uurimused), sedavõrd olengi ma pelgalt orientalistikasõber.

• Te olete korduvalt kõnelnud maailmakultuuri kui ühtse terviku tundmaõppimise ja tutvustamise vajadusest. Ehk ütleksite veelkord üle, mida mahutab endas Teie arvates mõiste „maailmakultuur"? Miks on üldse tarvis (humanitaar)teaduses lähtuda nii laiast kategooriast?

„Maailmakultuur" ei olegi nii lootusetult lai kategooria. „Maailma rahvaste kultuur", täpsemini kultuurid, on ju veel laiem, veel avaram kategooria, sinna alla mahub tõesti absoluutselt kõik, milleni iga rahvas eraldi ja kõik rahvad koos on jõudnud. Ent sellest kõigest tehakse alati valik ning „maailmakultuur" ongi samaaegselt nii säärase valiku tulemus, valik ise, kui ka tema tegemise mehhanism. Vahel väidetakse, ja teatava õigusega, et selline valik on eriti väikerahvaste suhtes ülekohtune, sest ta võtab neilt vähem, ent surub neile peale rohkem. See on nõnda, kui vaadata asja suurte rahvaste suhtes. Kuid ei tohi unustada, et „maailmakultuuri" loovad ka väikesed rahvad, et meiegi teeme teatava valiku sellest, mis teised on loonud ja mida teised rahvad endast kujutavad ning see ei tarvitse sugugi olla õigem või parem tollest valikust, mis tehakse meie suhtes.

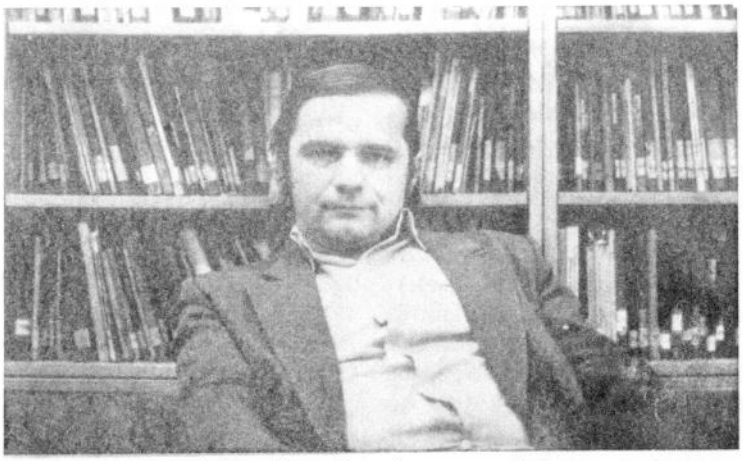

Meie häda on suuresti selles, et me pole saanud, kuid ka söandanud uurida, missugune tegelikult on see valikumehhanism, mille kaudu meie endid teiste rahvaste kultuuriga suhestame. Ei tohiks olla kahtlust, et selle mehhanismi töö on sõjajärgseil aastakümneil olnud kogu aeg häiritud ning nimelt teadlikult häiritud. Kui me tõesti tahame oma seisundit parandada, siis tuleb vastavad vead, meeldib see töö või ei, loomulikult kõrvaldada.

• Kuidas iseloomustaksite suhet „eesti kultuur — maailmakultuur"? Eesti kultuuri osa maailmakultuuris ühelt, maailmakultuuri esindatus Eestis teiselt poolt?

Muidugi on kirjeldatud suhte korral alati olemas ka teatud ideaal, see soovitav vahekord, mille poole rahvuslik kultuuripoliitika peaks püüdlema. Ent nagu teada, meie saame oma rahvuslikust kultuuripoliitikast viimase poole sajandi vältel kõnelda väga tingliklt. Ida — Lääne vastandamine aprioorselt Ida kahjuks on ju üks tõendeid selle kinnituseks! Kuid see pole sugugi ainus tõend! Meie suhtumine maailmakltuuri oleks põhimõtteliselt teistsugune (kui praegu), kui eriti vaimse sunnismaisuse asemel valitseks enesestmõistetavalt vaimne vabadus, sealhulgas vabalt realiseeritav õigus õppida ükskõik millise rahva kultuuri tundma selle rahva keskel. Muidugi on see kulukas ja nõuab teatud enesepiiramist, nii mõnestki asjast loobumist. Aga ühtlasi annab ainult niisugune teiste kultuuridega tegelemine selle eetilise kindluse, mida raamatu- või teletarkus üksi kunagi ei kompenseeri.

Niisiis, me tunneme väga halvasti seda, missuguse mulje me jätame teistele rahvastele ja meil on äärmiselt vähe reaalseid meie endi poolt valitud vahendeid selleks, et vastavat muljet korrigeerida. Kuid me tunneme väga halvasti sedagi, mida teised rahvad ise endist kujutavad, kuidas nad omavahel läbi saavad ning meil on ka väga vähe vahendeid oma sellekohaste teadmiste parandamiseks. Suhe „eesti kultuur — maailmakultuur" on seega siis paigast ära. Ent teda ei saa paika tagasi lihtsalt sellega, et me nihutame oma kohale eesti kultuuri kui puhtalt rahvusliku väärtuse. Ilmtingimata on vaja muuta selle suhte mõlema poole asendit, orientaalse maailma väärtustamine enesestmõistetavalt kaasa arvatud. Ainüüksi juba maailma rahvaste sõnakunsti tõlkimise aspektist on see tohutu töö. Mõeldagu näiteks sellest, kui vähe me tunneme eestikeelses tõlkes teiste rahvaste folkloori.

Kuid tõlkevõimaluste vähesus ei annaks end sugugi nii valusalt tunda, kui inimestele tagataks loomulik õigus ise teistel maadel viibida ning teiste rahvaste keeli tundma õppida. Seepärast on veel olulisem kui tõlkepoliitika muutmine muuta suhtumist inimese õigustesse ja tema eruditsiooni.

• Mida peate vajalikuks meil siin Eestis kõige esimeses järjekorras ette võtta, et suhe „eesti kultuur—maailmakultuur" paika läheks? Et häiritus kaoks?

Kõige esimeses järjekorras? Aga võib-olla koguni väljaspool järjekorda? Üks on selge: selleks, mida on tarvis teha, ei anna keegi vabu käsi ega piiramatult vahendeid. Nii et ülesannete lahendamise järjekorra määrab lisaks kultuuriteadvuse enese vajadustele ära ka prioriteetide üldine konkurents ja see on süveneva vaesuse tingimustes üsna halastamatu. Nagu öeldud, inimeste liikumisvabadust ei kompenseeri miski. Mida ka ette ei võetaks — kuni ei tehta kõike, mis vähegi võimalik, inimeste vahetute kontaktide avardamiseks, seni jääb kogu vaimne olemine ikkagi vigaseks. Praegu räägitakse rohkesti — ehkki ikkagi veel puudulikult — invaliidide sotsiaalsest rehabiliteerimisest. See on äärmiselt tähtis ja seejuures pidev ülesanne. Mitte vähem pole tähtis aga ka intellektuaalide sotsiaalne rehabiliteerimine, potentsiaalsetele vaimsusekujundajatele kõigi nende tööd soodustavate tingimuste loomine. Peaksin seda nii oluliseks, et ütleksin järgmiselt: esmasem kui see, mida kultuuriloojad lähemas tulevikus ise teevad, on see, mida tehakse nende suhtes. Arvestades sealjuures nii seda, mis nad on juba teinud kui ka seda, mis nad veel võiksid teha ja peaksid tegema.

• Missuguse osa Te selles protsessis eraldate orientalistikale?

Väga suure, sest just orientalistika on kutsutud ületama seda vaimset piiratust, mille tõttu me oleme harjunud (ning harjutatud!) idapoolsele maailmale kõõrdi vaatama. Aga kui me vaatame viltu osale maailmast, siis pole kahtlust, et me näeme kogu maailmagi ebaadekvaatselt. Ja see ei puuduta sugugi üksnes Oriendis elavate rahvaste ajalugu või keelt või sõnakunsti. Religioosse mõtlemise mehhanismi tundmaõppimine ka ainult kõlbelise enesekontrolli eesmärgil saab samuti ausalt sündida vaid juhul, kui pöördumine selle mehhanismi ajaloolise päritolu poole on tõsine ja mitte moeasi. Teiste sõnadega, orientalistikat on vaja ka kaugelt väljaspool neid probleeme, mille lahendamine viib edasi konkreetselt keele, kirjanduse, rahvaluule ja ajaloo uurimist. Ning muidugi saab ainult rahvuslik orientalistika vabastada meid nendest

(Järgneb 4 . lk.)

Olavi Paide foto

LUGEMISKILDE

Ahinsâ — vägivallatus

Vägivallatuse idee aluseks on inimkonna suur humanismikontseptsioon, mis hakkas kujunema rohkem kui 2500 aastat tagasi. Akadeemik Konrad on selle kohta kirjutanud:

„Praegusel ajal me räägime palju humanismist. See termin tekkis XIX sajandil, kuid oma ilmaletuleku võlgneb ta Euroopa renessansiajastule, mida ongi nimetatud „humanismiajastuks".

Samal ajal ei ole humanismi alguseks hoopiski mitte XIV sajand ja see ei kuulu sugugi üksnes Itaaliale ega isegi mitte Euroopale. Humanismi idee on inimkonnaga kaasas käinud kogu tema ühiskondliku, kultuurilise ja teadusliku arenemise tee vältel. Ometi on olnud aegu, mil see idee avaldus eriti intensiivselt.

Esimene niisugune ajastu oli I aastatuhande keskpaiku e.m.a. Inimesed said siis humanismist teada suurtelt tarkadelt, õpetajatelt ja prohvetitelt Hiinas, Indias, Iraanis ja Palestiinas. Inimestele avanes lihtne tõde: ka teine inimene on inimene ja seepärast tuleb temasse suhtuda nagu iseendasse."[1]

„I aastatuhande keskel e.m.a. vastasid Konfutsius või need, kes panid oma mõtted selle mõttetarga suhu, otsesele küsimusele: „Mis on *ren* (inimlikkus)?", nii: „Armastus inimese vastu." Umbes samal ajajärgul kujunes teise rahva juures, inimkonna ajaloolise elu teises keskuses, Indias, kontseptsioon, mida väljendati sõnaga *maitrîkaruna*, „kaastunne". Tegelikult on see samuti „armastus inimese vastu", kuigi teise nurga alt nähtud. Budismi kaudu imbus kaastunde nõue kõigi Sise- ja Ida-Aasia rahvaste teadvusesse. Meie ajaarvamise algul kuulutas ajaloolise elu kolmandas keskuses, Ees-Aasias, Juudamaal, Naatsareti Jeesus käsku: „Armastage üksteist." Kristlusega kandus see käsusõna Euroopa rahvastele."[2]

Tõepoolest, eestigi keeles ilmunud allikate põhjal saab pildi vägivallatuse kontseptsiooni alusideedest. Konfutsiuse „Vestetest ja vestlustest"[3] loeme:

„Keegi ütles: „Kurjale pane vastu vägi. Kas pole nii?" Õpetaja ütles: „Miks vägi vastu panna? Kurjale pane vastu sirgus, väele pane vastu vägi." (XIV, 34)

Õpetaja ütles: „Õilis on enesekindel, ometi mitte sõjakas, on seltsiv, ometi mitte kildkondlik." (XV, 22)

Kuid veel selgemalt on need ideed leidnud väljenduse Lao-zi „Kulgemise väe raamatus".[4] Sealt leiame näiteks:

„Ära vägivallatse relvadega taeva all/ selline teguviis pöördub su enese vastu... Viljad valmis taandub hea/ julgemata vägivaldselt võtta... (XXX)

„Relvad pole õnne riistad/ olendid neid vihkavad/ sellepärast/ kulgejad ei tarvita..." (XXXI)

Samal ajal kuulutas Indias Siddhārtha ehk Gautama Buddha. Tema ütlusi on meil võimalik lugeda „Dhammapada" vahendusel. Näiteks:

„Sest siin maailmas ei vaibu vihkamine kunagi vihkamise läbi, vaid hoopis vihkamise puudumise läbi. See on igavene Seadmus." (I, 5)

„Paljud justkui ei teaks, et surm kõnnib pidevalt meie kõrval. Kes seda teavad, lõpetavad kohe oma tülid." (I, 6)

„Pole õilis see, kes elusolendeid hävitab. Õilsaks kutsutakse seda, kes ühegi olendi kallal ei tarvita vägivalda." (XIX, 270)

„Gautama õpilased on alati ärksad. Nii päeval kui öösel, alati on neil meeles vägivaldsusetus." (XXI, 300)

Nüüd aga Naatsareti Jeesuse käsusõna:

„Te olete kuulnud, et on üteldud: Silm silma vastu ja hammas hamba vastu. Aga mina ütlen teile: Ärge pange vastu kurjale, vaid kui keegi sind lööb vastu su paremat kõrva, siis kääna temale ka teine..." (Mt. 5, 38—39)

Valitud tsitaatides ei esine sõnad, mida toonitas akadeemik Konrad, kuid lugeja leiab, kui vähegi viitsib, need teostest ise. Nüüd aga Mahatma Gandhi juurde. Temalt on eesti keelde seni tõlgitud „Minu elu" ja „Maailm on väsinud vihkamast". Aasta-paari pärast lisandub loodetavasti „Kõik inimesed on vennad".

„Minu elu" põhjal võib saada ettekujutuse Gandhi kujunemisest ja tema tegevusest I maailmasõja lõpuaastateni. Kuid olulisem on vast jõuda järelduseni, et poliitik võib ja saab olla absoluutselt aus, aus isegi siis, kui teeb kompromisse poliitikas, sest südametunnistusega niisugune poliitik kompromisse ei tee. Kuid niisugust poliitikut iseloomustab ka äärmine alandlikkus, andku sellest tunnistust Gandhi enda sõnad:

„Kõik minu kogemused on mind veendumusele viinud, et ei ole teist jumalat kui Tõde. Ja kui iga lehekülg selles raamatus ei tõesta, et ahinsā on ainus abinõu Tõe ellukutsumiseks, oleks vaev, mida olen näinud kirjeldamiseks, asjatu. Ent isegi sellisel juhul peaks süü peituma vahendajais, mitte suures mõttes endast. Sest kuivõrd aus minu püüd ahinsā poole oligi, ta ei olnud siiski täielik ega täiuslik. Seepärast ei suuda ka hetkeline tõevälgatus, mida tohtisin siin-seal näha, anda kujutlust tema kirjeldamatust hiilgusest, mis miljon korda kiirgavam kui päikese oma, mida vaatame iga päev oma silmadega. Ja see, mida mina olen suutnud sellest haarata, on selle võimsa valguse nõrgim helk. Aga kõigi oma kogemuste põhjal võin kindla südamega ütelda seda, et täielik Tõe tajumine on võimalik vaid ahinsā täiusliku teostumise järel.

Et kõikehaaravat ja kõikevalitsevat Tõe vaimu palgest palgesse näha, peab olema enne õppinud armastama looduse pisimatki olendit nagu iseennast. Ja inimene, kes seda taotleb, ei saa end lukustada ühegi elulise ala suhtes, olgu see milline tahes. Seepärast on mind minu kirg tõe järele viinud ka poliitika väljale. Ja võin vähimagi kõhkluseta, kuigi täielikus alandlikkuses öelda, et need, kes kinnitavad, et usul ei ole midagi ühist poliitikaga, ei tea, mis on usk.

Kokkusulamine kõige elavaga on võimatu ilma enesepuhastuseta; ilma enesepuhastuseta jääb soov elada ahinsā seaduste järgi vaid tühjaks kujutluseks; jumal ei saa iial elavaks selles, kes ei ole puhas südames. Enesepuhastus tähendab seega õilistumist kõigil eluteedel. Et see on aga suurel määral nakkav, siis on enesepuhastuse paratamatuks tagajärjeks ka ümbruskonna õilistumine.

Ent enesepuhastuse tee on raske ja järsk. Et saavutada täiuslikku puhtust, peab inimene tõusma kõrgemale armastusest ja vihast, meeldimusest ja vastumeelsusest, omavahel võitlevatest jõududest, peab läbi ja läbi vabanema kõigist mõtete, sõnade ja tegude kirgedest.

Tean küll, et minus ei ole seda kolmekordset puhtust minu väsimatust heitlusest hoolimata. Seepärast ei anna mulle õnne ka maailma kiitus: otse vastupidi, see sünnitab mulle sageli valu. Võita kirgi, neid salakavalaid vaenlasi, tundub mulle raskemana kui vallutada maailm relvajõul. Sest ajast peale, kui tulin tagasi Indiasse, on ennast üha tunda andnud minu seesmises sügavuses uinuvad kired. Teadmine sellest on teinud mind alandlikuks, aga ei ole kaotanud mu julgust. Minu katsed ja püüded on hoidnud mind püsti ja on andnud mulle suurt rõõmu. Aga ma tean, et mul seisab ees veel raske teekond. Pean ennast tegema nulliks. Niikaua kui inimene ise oma vabast tahtest ei asetu viimasele kohale kaasolendite hulgas, ei ole tema jaoks õnne. Ahinsā on alandlikkuse kõrgeim aste."[6]

Lõpetagem seekord väljavõttega Gandhi teisest raamatust:

„Ma püüan Jumalat näha inimkonna teenimises, sest ma tean, et Jumal pole taevas ega maa all, vaid igaühes."[7]

[1] Konrad, N. Ajaloo mõttest. Valik ajaloofilosoofilisi töid. Tln., 1987, lk. 224—225.
[2] Sealsamas, lk. 261.
[3] Konfutsius. Vesteid ja vestlusi. Tln., 1988.
[4] Lao-zi. Daodejing. Kulgemise väe raamat. Tln., 1979. („Loomingu" Raamatukogu, nr. 27 (1127).
[5] Dhammapada. Tln., 1977. („Loomingu" Raamatukogu, nr. 24 (1020).
[6] Gandhi, M. Minu elu. Tartu-Tln., 1939, lk. 312—313.
[7] Gandhi, M. K. Maailm on väsinud vihkamast. Tln., 1969, lk. 15. („Loomingu" Raamatukogu, nr. 41 (621).

LUGEMISKILDE

on rubriik, milles ulatuslike tsitaatide ja lühikeste seletuste abil tutvustatakse raamatuid, mida lugeda soovitame. Samuti ka ideid, mis on kandunud läbi paljude raamatute. **Vägivallatus** (on kasutatud ka teisendeid 'vägivaldsusetus', 'mittevägivald') väljendab üht universaalsemat humanistlikku ideed. Üldtuntud on, et meie sajandil oli vägivallata vastupanuliikumise suurimaks kuulutajaks ja teostajaks India suur poeg MAHATMA GANDHI (1869—1948). Tema ideed ja eeskuju on leidnud kõlapinda ja järgimist paljudes maades. Viimasel ajal on vägivallatus saamas isegi maailmapoliitika aluspõhimõtteks. Vähem on teada, et vägivallatust põhjendati ja rakendati juba üsna iidsetel aegadel. Sealt on pärit ka selle sõna sanskritikeelne kuju *ahinsā*, mida kasutas Mahatma Gandhi.

ORIENTALISTIKA AJALOOST

Demokraatiatraditsioonist orientalistikaringis

Juba Tartu Ülikooli Üliõpilaste Teadusliku Ühingu orientalistikaringi, mis kannab praegu võrdleva kultuuriloo ja orientalistika ringi nime, loomine 1977. a. septembris toimus toonastes tingimustes ebaharilikult — altpoolt. Asutamisettepanek tuli vilistlastelt, kellega liitusid idamaadest huvitunud üliõpilased. Kuna viimaseid oli kohe alguses mitmetest teaduskondadest, kuulutas ring end üleülikooliliseks. Ainus ametlik kinnitus anti asutamisavaldusele ÜTÜ esimehe poolt. Alles pool aastat hiljem, kui ürituste arvuka külastajaskonna „ebaterve hüvi" ja ringi energiline tegutsemine oli äratanud tolleaegse Tartu Ülikooli juhtkonna tähelepanu, tehti ülaltpoolt „omavolitsemisele" lõpp. Kuigi ring allutati üldajaloo kateedrile, jäi ta siiski tänu kateedri üldiselt mõistvale ja usaldavale suhtumisele sisusuliselt iseseisvaks.

Piisavalt ebatavaline oli ÜTÜ ringi kohta ka struktuur. Tudengeid hõlmas üliõpilaskogu, lõpetanuid vilistlaskogu, muid huvilisi toetajaskogu, teenekaid orientaliste valiti auliikmeiks, ringile teeneid osutanud inimesi nimetati usaldusliikmeiks. Kõrgeim organ oli kord aastas kokku tulev täiskogu.

Veebruaris 1978 vastu võetud ja veebruaris 1981 muudetud põhikiri valmis omaaegse Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi esimehe L. Leesmendi asjatundlikul juhendamisel. Piisavalt demokraatlikule ja paindlikule alusdokumendile tuginedes oli võimalik väljuda 1980. a. sügisel tekkinud sisekriisist. Kuna üliõpilasliikmeid oli juba saja ringis ja huvialasidki palju, loodi alaliselt töötavad sektsioonid (India-Tiibeti, Hiina-Jaapani, Ida psühholoogia, Ida meditsiini, Ida-Lääne kultuurisuhete ja Kolumbuse-eelse Ameerika sektsioon), mille tööd juhtis sektsioonivanemate komitee. Kõrvuti toimusid nii üleringilised avalikud kui ka sektsioonide kinnised töökoosolekud. Nii hõlmati töösse peaaegu kõik üliõpilasliikmed. Ringi teadusjuhendajaiks olid L. Mäll ja M. Tänava, sektsioonide ja üksikute teemade juhendamisel osalesid mitmed vilistlased. Ida meditsiini sektsiooni baasil tekkis ülikoolis uus ÜTÜ ring. 1981. a. sügisel pandi alus algajate sektsioonile, kus õppisid noorliikmed; tegevliikmeks sai alles pärast algajate kursuse lõpetamist.

Ring, kuhu kuulus nüüd liikmeid teistestki kõrgkoolidest, kujundas oma juhtimisstruktuuri ümber. 1981. a. täiskogul valiti esmakordselt president, kelleks võis olla ainult TRÜ üliõpilane. Kandidaate esitasid ringi juhatus, sektsioonivanemate komitee ja vilistlaskogu senat, valimistele eelnes kuuajaline valimiskampaania ja programmide väljatöötamine. Salajasel hääletamisel valitud president nimetas ringi juhatuse esimehe, kes moodustas uue juhatuse. Oluliste küsimuste otsustamisel muutus salajane hääletamine loomulikuks talitusviisiks.

Orientalistikaringi juhtimisstruktuur ei saanud kivineda, ta pidi muutuma ja kohanema vastavalt sisemistele ja väljaspoolt pealesunnitud vajadustele. Tudenginoorukite sõjaväkkke võtmise tõttu hakkas kahanema liikmete arv; huviliste puudusel lakkasid mitmed sektsioonid olemast; ägenesid mitmet laadi ja mitmete ametkondade rünnakud nii ringi kui ka Eestis toimuvate orientalistikauuringute vastu üldse. 1983. a. kevadsemestril kaotati sektsioonivanemate komitee, saadeti laiali toetajaskogu, reorganiseeriti vilistlaskogu, sama aasta veebruaris valiti viimast korda presidenti, sügisest ei moodustatud enam algajate sektsiooni. Allesjäämiseks olukorras, kus mitmed humanitaarse suunitlusega üliõpilassõpruskonnad langesid ideoloogilist laadi kallaletungide ohvriks, lõpetas orientalistikaring massilise tegutsemise ja tõmbus nüüd juba võrdleva kultuuriloo ja orientalistika ringi nime all mõneks aastaks tahaplaanile paremaid aegu ootama.

Alates 1978. a. veebruarist oli ring korraldanud suurt huvi äratanud teaduskonverentse — vilistlaskollokviume. Orientalistide eeskujul hakati neid 1980-te aastate algul korraldama teisteski ÜTÜ ringides. Ka see traditsioon pidi katkema. 1983. a. kollokvium oli viimane. Alles 1987. aastast oli võimalik jätkata, nüüd juba orientalistikapäevadena.

Mida on Brežnevi viimastel eluaastatel tegutsenud orientalistikaringilt õppida tänapäeva Eesti ühiskonnas?

Orientalistikaring oli organisatsioon, mis võimaldas teha sellist õppe- ja uurimistööd, milleks ametlikult puudusid reaalsed võimalused. Formaalse ÜTÜ ringi sildi all elas ta seesmiselt teistsugust elu. Oma vilistlaskogu, algajate sektsiooni, demokraatliku korralduse ja tiheda suhtlemisega oli ta sisuliselt sõpruskond, korporatsioon, ja seda siis, kui ametlikus ühiskonnas ei tohtinud millestki taolisest unistadagi.

Orientalistikaring täitis olulist kasvatuslikku ülesannet. Vilistlaste ja toetajasliikmetega koos tegutsedes omandasid üliõpilased peale teadusalaste teadmiste ja vilumuste ka ühiskonnakriitilise hoiaku ja demokraatliku mõtteviisi. Ringi juhtimisest osa võttes õpiti tundma ühiskonnas valitsevaid suundumusi ja hetkeolukordi, nendele õigesti reageerima, valima tegutsemistaktikat ja optimaalseid käitumisviise, minema ka mõistlikele taandumistele. Võimalik, et just seepärast sai orientalistikaring nii mõneski „nõiajahis" suhteliselt vähem kannatada kui teised mitteformaalsed noorteorganisatsioonid.

Praegu, mil üliõpilasorientalistid tegutsevad ÜTÜ võrdleva kultuuriloo ja orientalistika ringis, mil vilistlasorientalistid on koondunud Eesti Akadeemilisse Orientaalseltsi, mil plaanilise orientalistikaalase teadustööga tegeldakse Tartu Ülikooli Ajaloo ja Semiootika Laboratooriumis, mil ida keelte õpingud toimuvad taas oma endise nime tagasi saanud orientalistikakabinetis, on 11 aastat tagasi sündinud orientalistikaringilt paljugi õppida. Nende kogemuste põhjalikum lahtimõtestamine seisab alles ees.

Tarmo Kulmar

TOETUS

Eesti Akadeemiline Orientaalselts toetab ülikooli väliskirjanduse kateedri professori Juri Lotmani, ajaloo ja semiootika laboratooriumi juhataja Linnart Mälli ja võõrkeelte kateedri vanemõpetaja Jaan Undi märgukirja Tartu Ülikooli rektorile professor Jüri Kärnerile, milles pannakse ette luua ülikoolis **Kultuuriteooria, orientalistika ja klassikalise filoloogia kateeder.** Kateedri loomise põhimõtted on heaks kiitnud ajalooteaduskonna nõukogu. Ideesse suhtuvad soosivalt ka rektor ja prorektorid. Loodame, et sügisel on kateeder olemas.

Maailmakultuurist ja orientalistikast

(Algus 2. lk.)

eksitustest kasvõi nimede õigekirja vallas, mille tekitajaks on tõsiasi, et suurem osa informatsioonist orientaalse maailma kohta tuleb meile läbi mitmekordsegi vahenduse. Need vahendused pole aga midagi muud kui võimalus katseks kehtestada meie vaimse iseolemise üle võõras diktatuur. Selles viimases tähenduses on orientalistikal samasugune poliitiline missioon nagu kõigel muulgi, millega me oma suveräänsust tahame kaitsta.

• Mida tuleks Teie arvates teha idateaduse edendamiseks? Missugusena Te näete EAO osa selles?

EAO kavades on silmapaistval kohal väljaannete tegemine. Seda peab kindlasti toetama — liiatigi seda enam, et asjaomaste publikatsioonide senine ajalugu annab tõepoolest alust mõnesuguseks skepsiseks. Seeriat „Töid orientalistika alalt" (TRÜ Toim. 201, 309, 313, 392, 455, 507, 558) ilmus 1968—1981 kokku 6 köidet (11 köide kahes osas, vih. 309 ja 313), seeriat „Studia orientalia et antiqua" (TRÜ Toim. 339 ja 416) 1974—1977 vaid 2 köidet. Uute väljaannete rajamine ning käigushoidmine pole üldsegi lihtne ega kerge ülesanne. Ja ometi on just väljaanded need, mis jäävad, mille poole võib ikka ja jälle pöörduda ning mille abil saab meie raamatukogusid täiendada.

Teine ülesanne on keelte õpetamine, täpsemini sellekohaste õppevahendite soetamine. Tänamatu töö teadagi, kuid taas äärmiselt vajalik ja sisuliselt ka mõõdapääsmatu ülesanne. Vajadus Hiina ning Jaapani majandusja teaduskogemust tundma õppida on juba ilmne. Aga me saame seda vajadust konjunktuurist sõltumatult rahuldada ainult siis, kui me tunneme vastavaid keeli (millega ma ei taha sugugi väita, nagu peaks keeli õppima üksnes nii praktilistest kaalutlustest lähtudes!).

Küsitles
Märt Läänemets

VÂTSJÂJANA KAAMA-SUTRA (KÂMASÛTRA)

SANSKRITI KEELEST TÕLKINUD
LINNART MÄLL

TÕLGITUD TEOSEST:

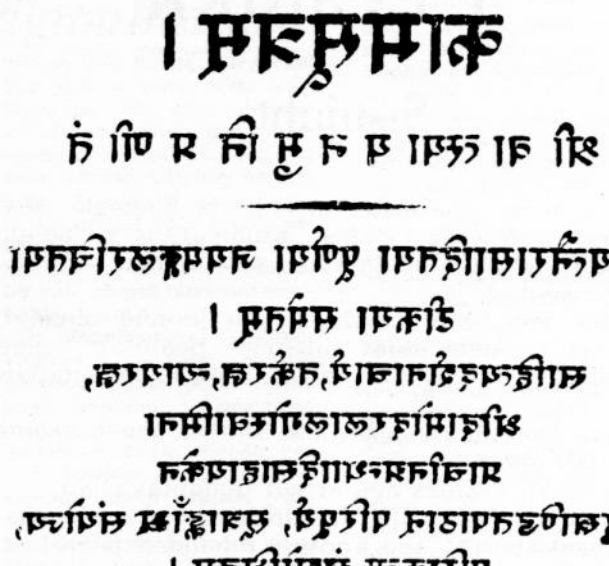

Sissejuhatuseks

India muistsete ühiskonnateadlaste arvates pidid inimesed, kes tahtsid õnnelikud olla, teostama kolme inimeesmärki (puruśārtha): täitma kohustusi ühiskonna ees, otsima võimalusi oma konkreetsete elusihtide saavutamiseks ja rahuldama seksuaalseid vajadusi. Esimest väljendab mõiste 'dharma' (mida olen tihti tõlkinud sõnaga 'seadmus'), teist — 'artha' (mida võib tõlkida sõnadega 'siht', „eesmärk", „kasu'), kolmandat — kaama (mille tõlkevasteks võiks sobida 'iha' või 'soov', aga ka 'armastus' tähenduses 'eeros'). Neist kolmest üle on neljas inimeesmärk — 'mokśa' (vabanemine), selle poole soovitati aga aktiivselt püüdlema hakata alles siis, kui esimesed kolm on jõudnud harmoonilisse tasakaalu.

Kõigi nimetatud eesmärkide saavutamise hõlbustamiseks on kirjutatud õpperaamatuid — suutraid (sūtra)ja śaastraid (śāstra). Dharma on kõige autoriteetsemalt esitatud Manu „Dharmaśāstras", artha — Kautilja „Arthaśāstras" ja kaama —Vātsjājāna„Kāmasūtras" (olen selle nimetuse siin tõlkes transkribeerinud eestipärasemaks — „Kaamasuutra"). Vabanemiseks ehk mokša saavutamiseks on aga kirjutatud nii palju teoseid, et nende üleslugeminegi käib ühele inimesele üle jõu. Nimetagem seepärast vaid mõned, mis on ilmunud ka eesti keeles: „Bhagavadgītā", „Dhammapada", Šāntideva „Bodhitšarjāvatāra".

Nagu juba öeldud, oli „Kaamasuutra" Vana-Indias kõige tunnustatum armastusekunsti õpperaamat. Kuid ometi mitte ainuke. Oma teose I peatükis nimetab Vātsjājana eelkäijaid (tõsi küll, esimene on puhtmütoloogiline Pradžāpati, 'olendite isand', s.o. loomist ja loovust personifitseeriv jumal Brahma; teiste ajaloolisuse kohta muid erilisi tõendeid küll ei ole, kahelda selles ei ole aga ka erilist põhjust). Vātsjājanal oli ka järelkäijaid. Tuntumad on Jašodhara (XIII sajand), kes kirjutas „Kaamasuutra" kommentaari — „Džajamangalā", ja Kaljānamalla, XVI sajandil elanud „Anangaranga" autor.

Vātsjājana elas meie ajaarvamise esimestel sajanditel, kõige tõenäolisemalt II sajandil. Täpsemad andmed tema elukäigu kohta puuduvad, kuid „Kaamasuutra" annab tunnistust, et tegemist on erakordselt erudeeritud ja väga tagasihoidliku inimesega. Ei maksa ka unustada, et ta oli väga religioosne inimene. Kaama kuulus Indias ju samuti religiooni sfääri; eurooplastel on seda küll raske mõista, sest religiooni (õigemini: religioonil põhineva moraali) ja erootika sajandeid kestnud vastandamine on neis tekitanud hinge lõhestatuse, mida lahendada pole suutnud isegi viimaste aastakümnete kõikelubatavus.

Kuid lugegem „Kaamasuutrat" ja püüdkem seda lugeda ilma igasuguse eelarvamuseta. Me leiame, et „keelatud" teemad puuduvad hoopiski, et kõigest saab rääkida vabalt ja sundimatult, ühest küljest võltshäbita, s.t. midagi varjamata, teisest küljest aga nilbuseta, s.t. pealetükkiva demonstreerimiseta. Sest see, millest siin räägitakse, oli indialasele püha ja just seepärast loomulik.

Kindlasti oleks eestikeelne tõlge pidanud ilmuma juba varem. Kuid kas on aeg selleks praegugi küps? Millegipärast mulle tundub, et on, kuigi tean, et nii mõnigi tahaks, et aeg selleks ei saaks kunagi küpseks. Tean ka, mis on selle taga, kuid mis mõtet sellest rääkida, kui aeg on küps!

Niisiis esmakordselt eesti keeles sanskriti keelest tõlgitud „Kaamasuutra". Lugejal tasuks teada, et suutra vorm tähendab äärmiselt lakoonilist esitust, seda ei ole tõlkes sugugi kerge edasi anda. Kahtlemata nõuaks tõlge ulatuslikke kommentaare, kuid „Sõnumitooja" piiratud maht ei võimalda neid anda, sest see tähendaks mitut aastat kestvat ilmumist. Loodetavasti praeguste lakooniliste kommentaaride puhul on käesoleva aasta lõpuks suutra tervikuna ilmunud. Kommentaare ei korrata, seepärast jälgigu lugeja hoolsalt kõiki seletusi. Ka käesolevas sissejuhatuses oli nii mõndagi, mida läheb vaja „Kaamasuutra" mõistmiseks.

„Kaamasuutra" eestikeelne tõlge on trükitud nii, et seda saab „Sõnumitooja" numbritest välja lõigata ja omaette raamatuna kokku köita.

L. M.

Kaamasuutra-2

I Peatükk

Sisujuht

Kummardus dharmale, arthale ja kaamale, sest traktaadis on juttu nendest. Kummardus ka nende kohaselt elavatele õpetajatele, sest nemad on traktaadiga seotud.

Pärast seda, kui Pradžāpati oli loonud olendid, kuulutas ta neile sajas tuhandes peatükis kolme elueesmärgi täiustumist, et nad püsiksid kindlalt jalul.

Manu Svājambhuva eraldas sellest ühe jao, mis puudutab dharmat.

Brihaspati eraldas aga arthat puudutava jao.

Mahādeva järelkäija Nandin kuulutas eraldiseisvat „Kaamasuutrat", mis koosnes tuhandest peatükist.

Auddālaki Švetaketu lühendas seda, nii et peatükke sai viissada.

Bābhravja Pāntšala lühendas seda omakorda, nii et peatükke jäi vaid sada viiskümmend. Ta jagas need seitsme raamatu vahel, mis on: „Üldine sissejuhatus", „Armuühe", „Suhtlemine tütarlapsega", „Abielunaine", „Võõras naine", „Lõbunaine", „Salaõpetus".

Nende seast töötles Dattaka Pātaliputra[1] hattade ettepanekul kuuendat raamatut — „Lõbunaist".

Samal viisil töötles Tšārājana „Üldist sissejuhatust", Suvarnanābha — „Armuühet", Ghotakamukha — „Suhtlemist tütarlapsega", Gonardīja — „Abielunaist", Gonikāputra — „Võõrast naist" ja Kutšumāra — „Salaõpetust".

Nõnda on see traktaat pandud kokku paljude õpetajate poolt tükkhaaval, nii et sisemine ühendus läks kaduma.

Et aga Dattaka ja teiste poolt töödeldud traktaadi raamatud on ühekülgsed, Bābhravja oma aga mahukas ja raskeltloetav, on kõik need kokkuvõtlikult esitatud väikesemahulises tekstis, mis ongi see „Kaamasuutra".

Nüüd esitame aga selle raamatute ja peatükkide jaotuse:

I RAAMAT. ÜLDINE SISSEJUHATUS
1. Sisujuht
2. Kolme elueesmärgi täideviimine
3. Vajaminevate teadmiste loetlemine
4. Härrasmehe eluviis
5. Armukese abiliste ja sõnaviijate tegude kirjeldus

II RAAMAT. ARMUÜHE
1. Naudingu sõltuvus mõõdetest, ajast ja loomusest
2. Armastuse viisid
3. Embused
4. Suudlused
5. Küünistamine
6. Hammustamine
7. Erinevate maade kombed
8. Armuühenduse asendid
9. Erisugused naudingud
10. Löögid
11. Häälitsemine
12. Naine mehe osas
13. Mehe ülesanded
14. Ühendus ülalpool
15. Naudingu algus ja lõpp
16. Naudingute erinevused
17. Tülid

III RAAMAT. SUHTLEMINE TÜTARLAPSEGA
1. Ettekirjutused vabadele
2. Sidemete järeleproovimine
3. Tütarlapse usalduse võitmine
4. Tüdrukule lähenemine
5. Liigutuste ja näoilmete selgitamine
6. Üksiku mehe pingutused
7. Meeldiva mehe leidmine
8. Tütarlapse kättesaamine lähenemise teel
9. Abiellumine

IV RAAMAT. ABIELUNAINE
1. Ainukese naise käitumine
2. Eluviis mehe äraolekul
3. Vanima naise käitumine teiste naistega
4. Noorima naise käitumine
5. Uuesti abielluv lesknaine
6. Kõrvalejäetud naine
7. Haarem
8. Mehe läbikäimine mitme naisega

V RAAMAT. VÕÕRAS NAINE
1. Naise ja mehe iseloomud
2. Tagasilükkamise põhjused
3. Naiste lemmikud
4. Kergeltvõidetavad naised
5. Usaldamise põhjused
6. Lähenemine
7. Loomuse uurimine
8. Sõnaviija toimimine
9. Valitseja armuelu
10. Haareminaiste valvamine

VI RAAMAT. LÕBUNAINE
1. Külastajate uurimine
2. Külastamise põhjused
3. Ligineja tagasilükkamine
4. Armsamale andumine
5. Varanduse kättesaamise abinõud
6. Ükskõiksuse märgid
7. Ükskõiksuse äratundmine
8. Pagedatahtja kohtlemine
9. Mahajäetu tagasivõitmine
10. Kättesaamise eriviisid
11. Võitmise või kaotamise väljavaadete uurimine
12. Lõbunaiste erinevus

VII RAAMAT. SALAÕPETUS
1. Lummuse põhjus
2. Mõju alla saamine
3. Erutavad ained
4. Hääbunud kire elluäratamine
5. Suuremaks tegemise viisid
6. Mitmesugused abinõud

See oli lühikokkuvõte, kuid nüüd järgneb üksikasjalik käsitlus. Sest selles ilmas soovivad teadmishimulised juttu, mis sisaldab palju, kuid on ometi seotud.

NÕNDA LÕPEB ESIMENE PEATÜKK, „SISUJUHT"

---

[1] Pātaliputra, linn Vana-Indias, on olnud aegade jooksul mitme suure impeeriumi pealinn. Praegune nimetus — Patna.

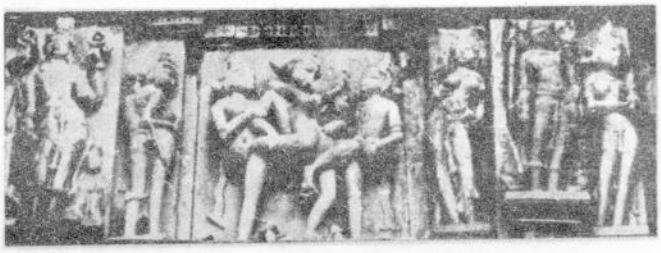

IDA KIRJASÜSTEEMID

Kirja tähtsust inimkultuuri arengule on raske üle hinnata. Võib julgesti öelda, et kirja tekkimine oli inimkonna vaimukultuuris vähemalt sama tähtis pöördemoment, kui tule ja ratta leiutamine tema materiaalses ja tehnilises kultuuris. Sai ju kirja leiutamisega teoks võimalus talletada inimvaimu saavutusi sajandeiks ja aastatuhandeiks. Ajaloo vältel on tekkinud ja kadunud kümneid ja sadu erinevaid kirjasüsteeme. Mõned neist on jäänud püsima ja saanud miljonite ja miljardite inimeste mõtete väljendamise vahendeiks üle kogu maailma. Siiski pole seni veel ükski kirjasüsteem saanud maailmas ainuvalitsevaks ja ilmselt ei saagi kunagi. Erinevate kirjasüsteemide kõrvutieksisteerimisega säilib võimalus inimkeele rikkuste mitmekülgseks väljendamiseks, mis ühe süsteemi raames jääks paratamatult piiratuks. Selleks, et kujutada ette keelte erinevaid väljendusvõimalusi kirjas, tuleb erinevaid kirjasüsteeme tunda. „Sõnumitooja" hakkab avaldama lühitutvustusi Ida kultuurides käibivate ja käibinud kirjasüsteemide kohta. Algust teeme hiina hieroglüüfkirjaga.

Hieroglüüfika lühikursus I

Hiina hieroglüüfkiri on vanemaid ja levinumaid kirjasüsteeme maailmas. Hiinas on ta olnud kasutusel juba enam kui 3000 aastat, teistesse Kaug-Ida kultuuripiirkonna maadesse (Jaapanisse, Koreasse) ja osalt ka Kagu-Aasiasse levis ta koos hiina kultuuri ekspansiooniga meie ajaarvamise esimesel aastatuhandel. Praegu elab neis maades tublisti üle miljardi inimese, seega kasutab hieroglüüfkirja oma igapäevases elus umbes veerand maailma elanikkonnast. Praegu maailmas toimivad arengutendentsid näitavad, et juba mõnekümne aasta pärast kandub inimkultuuri raskuskese ilmselt taas just nimelt Kaug-Ida piirkonda (meenutagem, et Jaapan kuulub juba rida aastaid maailma juhtivate riikide hulka, Lõuna-Korea on sinna jõudmas. Hiina tormiline edasiminek viimasel ajal ei saa selle suure maa arengupotentsiaalis samuti kahtlusi tekitada). Seetõttu peaksime arvestama, et hieroglüüfkirja (ja sellel põhinevate keelte) elementaarnegi tundmine võib juba lähitulevikus osutuda iga haritud inimese hädavajaduseks ka Läänes, kaasa arvatud meil Eestis. Käesolevas ja järgnevates lehenumbrites püüamegi põgusalt tutvustada hiina hieroglüüfkirja algtõdesid.

Vanimad praegu teadaolevad hiina hieroglüüfkirja näited pärinevad II at. keskpaigast e.m.a. Need on luuplaatidele ja kilpkonna kilpidele kirja pandud ennustused. Mõnevõrra hilisemast ajast on teada ka pronks-, kivi- ja savinõudele kirjutatud pealiskirju. Selles vanimas kirjasüsteemis kasutati umbes 3 500 märki, millel oli veel selgelt äratuntav piktograafiline (piltkujutuslik) iseloom. I at. jooksul e.m.a. elas hiina hieroglüüfkiri läbi mitmeid muutusi ja reforme, suurenes märkide hulk, lihtsustus nende kirjaviis. Enamvähem tänapäevase kuju omandas hiina kirjasüsteem Hani dünastia (206. a. e.m.a.—220. a. m.a.j.) lõpupoole. Viimane suurem kirjareform toimus Hiinas käesoleva sajandi 50-tel aaastatel, kui töötati välja eeskirjad keeruliste hieroglüüfide kirjapildi lihtsustamiseks.

Hieroglüüfkirja baasil kujunes meie ajaarvamise eelsetel sajanditel välja hiina klassikaline kirjakeel (wenyan), mis teadus- ja kirjanduskeelena käibis kogu Kagu-Ida kultuuripiirkonnas kuni käesoleva sajandi alguseni ja pole oma tähtsust minetanud ka tänapäeval (oma rolli poolest Kaug-Idas võib wenyani võrrelda näiteks ladina keelega Lääne-Euroopas ja sanskriti keelega Lõuna-Aasias). Samal hieroglüüfkirjal põhinev kaasaegne kirjakeel on nii Hiinas kui ka teistes Kaug-Ida maades viidud enam vastavusse kõnekeelega. Klassikalises kirjakeeles kirjutati ülalt alla, kirjutamist alustati paremalt poolt. Tänapäeval kirjutatakse ka hieroglüüfkirjas reeglina vasakult paremale, nagu euroopa kirjakeelteski.

Hieroglüüfkirja põhiliseks omapäraks on see, et üks märk tähistab tervet tähenduslikku üksust — sõna või sõna tähenduslikult olulist osa (erinevalt foneetilisest ja süllaabilisest kirjast, kus üks märk tähistab häälikut või silpi, tähenduslik üksus saadakse mitme märgi kokku kirjutamisel). Hiina keeles võib üks hieroglüüf sageli tähistada tervet mõistete kompleksi. Näiteks tähendab hieroglüüf, mille põhitähendus on „silm" (vt. joon. 1.) erinevates kontekstides ka „nägemist", „vaadet", „jaotust", „nimetust", „ülemust", tegusõnu „vaatama", „silmama", „silmitsema", „nimetama", „tähistama".

Hieroglüüfkiri on välja arenenud piktograafilisest kirjast, kus mõisteid pandi kirja piltmärkide — piktogrammide — abil. Piktogrammid kujutasid endast tähistatava eseme või nähtusega visuaalselt sarnaseid skemaatilisi jooniseid. Üsna mitmed hiina hieroglüüfid meenutavad veel praegugi kaudselt nende prototüüpideks olnud piltmärke. Näiteks on hieroglüüf „inimene" arenenud välja inimese skemaatilisest kujutisest külgvaates, hieroglüüf „mägi" aga kolmetipulise mäe silueti kujutisest (vt. joon. 2.). Mitmeid abstraktseid mõisteid on muistsel ajal tähistatud nende sisule viitavate sümboolsete kujutiste abil. Näiteks tähistab arvu „üks" ühest, arve „kaks" ja „kolm" aga vastavalt kahest ja kolmest horisontaaljoonest koosnev hieroglüüf (vt. joon. 3.). Mõistet „ülal" tähistati horisondi kohal asuva punktiga, mõistet „all" aga horisondi all asuva punktiga (vt. joon. 4.).

Piktogrammidest ja sümbolitest otseselt tuletatud hieroglüüfe on tänapäevases hiina kirjasüsteemis tegelikult üsna tühine hulk, kokku vaid mõnesaja ümber (hieroglüüfide üldarvu hinnatakse umbes 50 000-le). Sajandite vältel on mõnesaja lihtsama märgi kombineerimise teel üksteisega loodud juurde tohutul hulgal uusi hieroglüüfe, mille tähenduslik seos algmärkidega on vaid aimatav või puudub hoopis. (Liithieroglüüfide moodustamise põhimõtetest tuleb juttu „Lühikursuse" järgmistes osades).

Kõik hiina hieroglüüfid pannakse kirja üsna piiratud arvu lihtsate graafiliste elementide — joonte — abil. Vaatleme veidi lähemalt, milliseid jooni hieroglüüfide kirjutamiseks kasutatakse. Põhijooni on kuus (vt. joon. 5): 1. horisontaaljoon, 2. vertikaaljoon, 3. vasakule kaldu joon, 4. paremale kaldu joon, 5. tõusev joon, 6. punkt. Peale põhijoonte on olemas terve rida nende modifikatsioone: modifikatsioonid „konksukesega" (joon. 6.); murtud jooned (joon. 7.); erineva kuju ja kallakuga punktid (joon. 8.). Kõik horisontaaljooned kirjutatakse vasakult paremale, vertikaal- ja kaldjooned ülalt alla (erandiks on vaid tõusev joon — vt. joon. 5.5., mis kirjutatakse suunaga alt üles).

M. Läänemets

Joon. 1. Hieroglüüf „silm".

Joon. 2. Hieroglüüfid „inimene" ja „mägi" koos nende prototüüpideks olnud piktogrammidega.

Joon. 3. Arve „üks", „kaks" ja „kolm" tähistavad hieroglüüfid.

Joon. 4 hieroglüüfid „ülal" ja „all" koos vastavate piktogrammidega.

Joon. 5 Põhijooned hieroglüüfide kirjutamiseks.

Joon. 6. Põhijoonte modifikatsioonid „konksukesega".

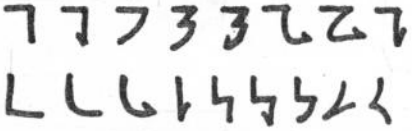

Joon. 7. Murtud jooned.

Joon. 8. Punkti modifikatsikatsioonid.

SEESVÄLJASPOOL kultuuritraditsiooni ning võrdleva kultuuriloo ja orientalistika ringi

Näib, et nihilistlike ja futuristlike meeletormide järel on taas prioriteetseks saamas KULTUURITRADITSIOON. Kultuuritraditsioonist osasaamise ja selle jätkamise nimel moodustatakse ning koondutakse kõikvõimalikesse ühingutesse ja seltsidesse. Sama taotlus on ka paljudel üliõpilasringidel, taastatud ning vastloodud üliõpilasseltsidel ja korporatsioonidel.

Võrdleva kultuuriloo ja orientalistika ring juhindub oma tegevuses seisukohast, et KULTUURITRADITSIOONIS toimimiseks on oluline teadvustada SALADUSE osatähtsust kultuuris. Kultuuritraditsioonis ilmneb midagi sellist, mille totaalne läbitundmine on surelikule inimesele ülejõu käiv. Seda võikski tähistada sõnaga SALADUS.

Kultuuri järjepidev kestvus eeldab *ratio*'le paratamatult tabamatuks jääva traditsiooni osa tingimusteta edastamist, sest vastasel korral on KULTUURITRADITSIOON häiritud. Ametlik pragmaatilis-positivistlik haridussüsteem on paljuski tõkkeks kultuuritraditsiooni loomulikul omandamisel, profaneerides õpetamist ja õppimist ning tõrjudes SALADUSE õpetatavast välja.

RINGI kultuuritraditsioonis adekvaatse toimimise eelduseks on SALADUS. See SALAPÄRASUS ei tulene mitte RINGI elitaarsusest, suletusest või varjatusest, sest RING on avatud kõigile — vaid kultuuri tradeerimise (lad.k. trado — üle, edasi andma; õpetama) iseärasustest. Tervikliku KULTUURITRADITSIOONI edastamine ja omandamine erineb põhimõtteliselt pelgast faktimaterjali ülekandmisest. Siin toimib põhimõte: ISA on POEG. Olevusest saab isiksus. See toiming nõuab eripäraseid, samas kõige loomulikumaid inimsuhteid: ISA ja POEG, EMA ja LAPS, ÕPETAJA ja ÕPILANE...

Vaid RINGIS või PEREKONNAS saab KULTUURITRADITSIOON ilmsiks. Seejuures on aga hädavajalik nii KULTUURITRADITSIOONIS endas kui ka tradeerimises SALADUSE säilitamine nii RINGI liikmeile kui ka sinna mittekuuluvaile. RINGIS teostub KULTUURITRADITSIOON ainult siis, kui tema liikmed on SEESVÄLJASPOOL ringi ja kultuuritraditsiooni.

Eduard Parhomenko
TÜ, ajalugu V

EESTI AKADEEMILISE ORIENTAALSELTS teatab:

asutused, ettevõtted, organisatsioonid, seltsid, kooperatiivid ja muud juriidilised isikud võivad astuda **Seltsi kollektiivliikmeteks.** Avaldused saata Seltsi esimehele. Liikmemaksud ja vastastikused kohustused otsustatakse kahepoolse lepingu alusel.

EESTI AKADEEMILISE ORIENTAALSELTSI infolehte „Sõnumitooja" saab tellida juhul, kui ühte numbrit tellitakse vähemalt 10 eksemplari. Raha saata kas toimetaja Märt Läänemetsa nimele või kanda üle Seltsi arveldusarvele (NSVL Elamu-sotsiaalpanga Tartu osakonnas Nr. 700840). Saatekulude katteks arvestada 70 kop. 10 eksemplari kohta.

EESTI AKADEEMILISE ORIENTAALSELTSI

— postiaadress on: **202400, Tartu, Ülikooli 18, Tartu Ülikool, Eesti Akadeemiline Orientaalselts;**
— asukoht on: **Tartu, Tiigi 78, ruum 117**
— Vastuvõtuajad:
esimees Linnart Mäll ja **aseesimees Tarmo Kulmar**
— teisipäeviti ja neljapäeviti kl. 13—15;
sekretär Harri Ints
— teisipäeviti kl. 13—15 ja reedeti kl. 11—13;
„Sõnumitooja" toimetaja Märt Läänemets
— esmaspäevast neljapäevani kl. 14—16.

Seltsil kahjuks pole veel oma telefoni. Seltsi esimees Linnart Mäll ajab Seltsi asju telefonil **3 69 49 kolmapäeviti kl. 9—10.**

„Sõnumitooja" esindaja Tallinnas **Andres Herkel** on telefonil **68 19 35 esmaspäeviti, neljapäeviti ja reedeti kl. 14—15.**

TARTU ÜLIKOOLI AJALOO JA SEMIOOTIKA LABORATOORIUM

sõlmib asutuste, ettevõtete, organisatsioonide ja kooperatiividega lepinguid järgmiste teemade läbiuurimiseks:

— **Teadvus ja teadvuse seisundite analüüs (teema võib puudutada nii individuaalset kui ka kollektiivset teadvust);**
— **Rahvuskultuuri elemendid impeeriumikultuuri kontekstis (ehk kuidas väike rahvas saab suures riigis ilusasti ära elada);**
— **Kaubavahetuse ja muu suhtlemise perspektiivid Idamaadega (Jaapan, Lõuna-Korea, Hiina, Taivan, Hongkong, India jne.);**
— **Reklaami semiootilised põhimõtted.**

Sooviavaldused saata aadressil: **202400, Tartu, Ülikooli 18, Tartu Ülikool, Ajaloo ja semiootika laboratooriumi juhataja.**

EESTI AKADEEMILINE ORIENTAALSELTS annab konsultatsioone ja korraldab loenguid. Teated — EAO sekretärilt.

EAO „Sõnumitooja" on nõus valikuliselt avaldama reklaamikuulutusi.

Toimetaja: M. Läänemets.
Makett: I. Ude.
Pealkirja kujundus: L. Lapin

Toimetuse aadress: 202400 Tartu Tiigi 78 ruum 117.
Trükikoda „Oktoober" Tallinn, Kreutzwaldi 24.
Ofsettrükk. Tellimise nr. 405. Maht 1 pg. Tiraaž 15 000.